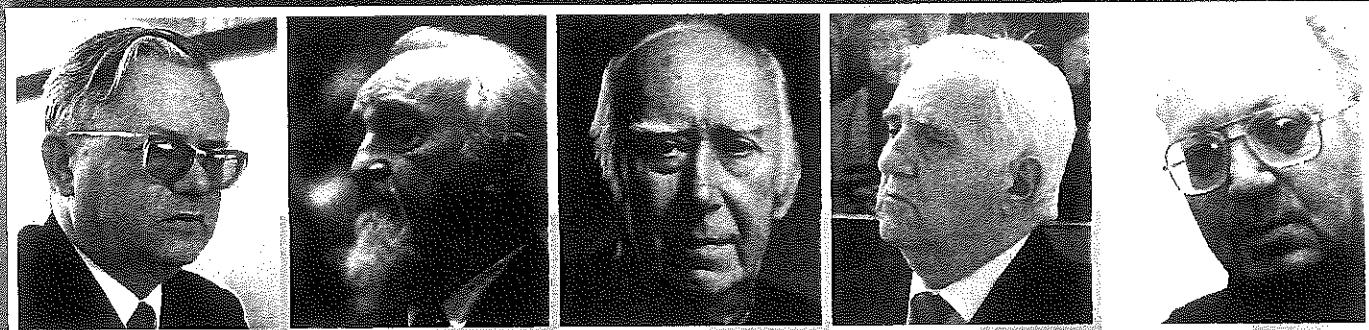

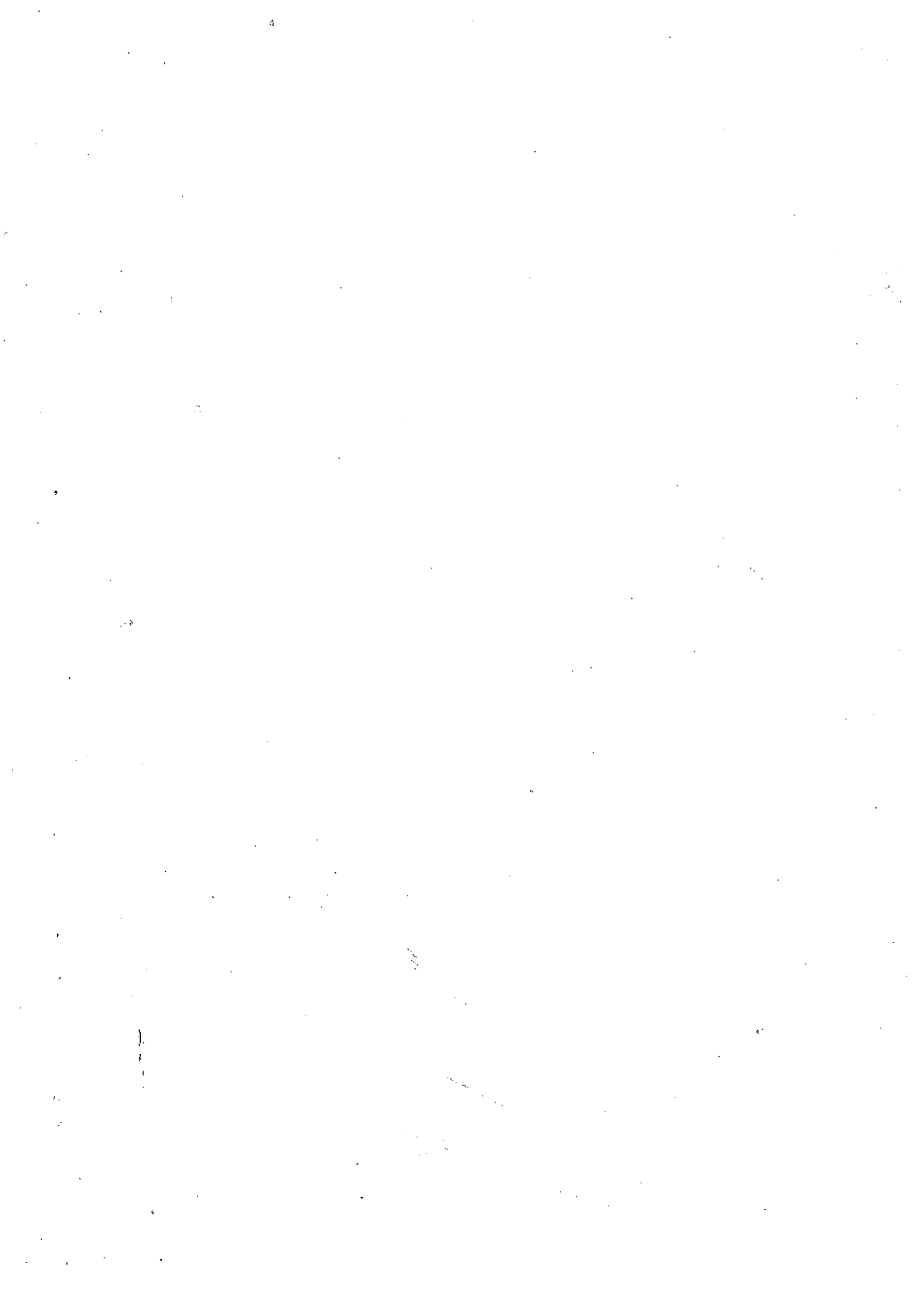
УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ „БЛАЖЕ КОНЕСКИ“

КНИЖЕВНИЦИ – НАСТАВНИЦИ ОД ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ

1

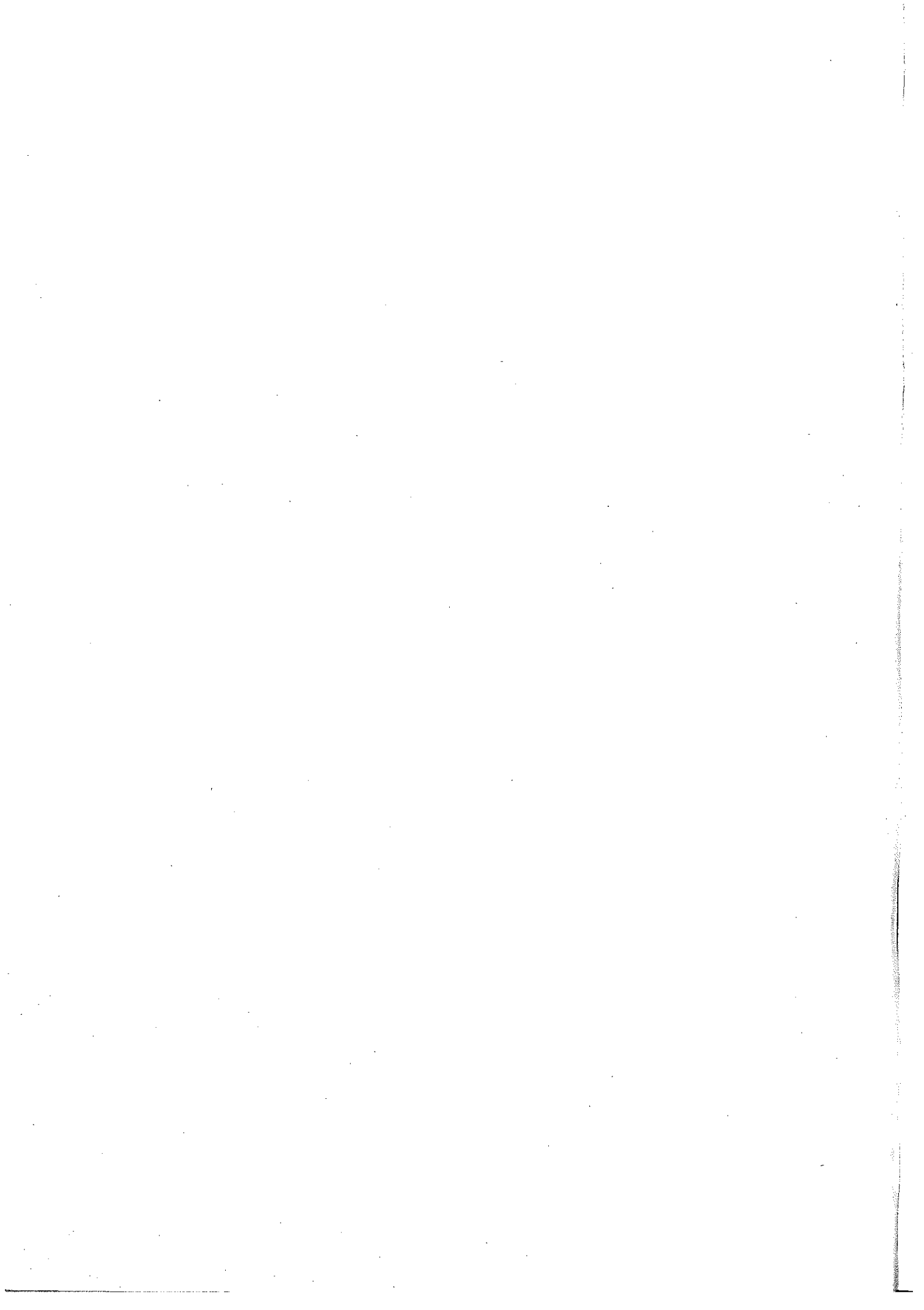
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Филолошки факултет „Блаже Конески“

Книжевници, книжевни преведувачи и проучувачи на јазикот
и книжевноста од Филолошкиот факултет „Блаже Конески“

КНИЖЕВНИЦИ – НАСТАВНИЦИ ОД ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ

I том

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
Филолошки факултет „Блаже Конески“

Книжевници, книжевни преведувачи и проучувачи на јазикот
и книжевноста од Филолошкиот факултет „Блаже Конески“

КНИЖЕВНИЦИ – НАСТАВНИЦИ ОД ФИЛОЛОШКИОТ ФАКУЛТЕТ

I том

Скопје, 2019

Издавач:
Филолошки факултет „Блаже Конески“ – Скопје

За издавачот:
Анета Дучевска, декан

Главен и одговорен уредник:
Зоран Анчевски

Редакциски одбор:
Весна Мојсова-Чепишевска
Лидија Капушевска-Дракулевска
Димитар Пандев
Мирлинда Крифца-Беќири
Владимир Мартиновски
Искра Тасевска Хаџи-Бошкова, секретар

Лектура:
Томислав Трневски

Технички уредник:
Горан Ивковиќ

Корица: Кочо Фиданоски

Печати: MAP-CAЖ

Тираж: 300 примероци

Изданието е финансиски поддржано од

Министерството за култура на
Република Северна Македонија

Универзитет „Св. Кирил и
Методиј“ во Скопје

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

378.011.3:80(497.711)(031)
929:821.163.3-05(031)

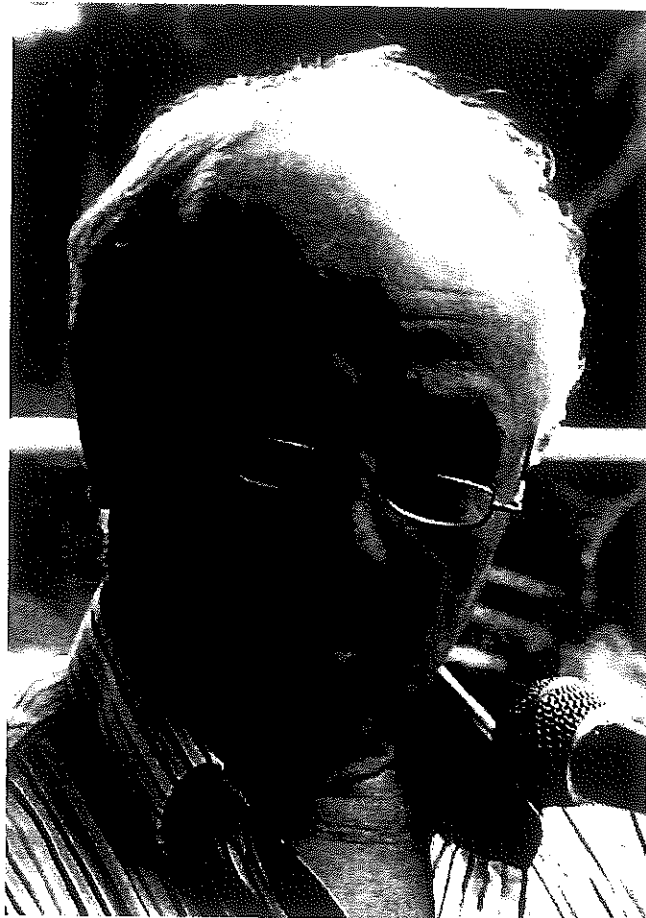
КНИЖЕВНИЦИ - наставници од Филолошкиот факултет. Т. 1 / [главен и одговорен уредник Зоран Анчевски]. - Скопје : Филолошки факултет „Блаже Конески“, 2019. - VIII, 394 стр. : фотографии ; 25 см

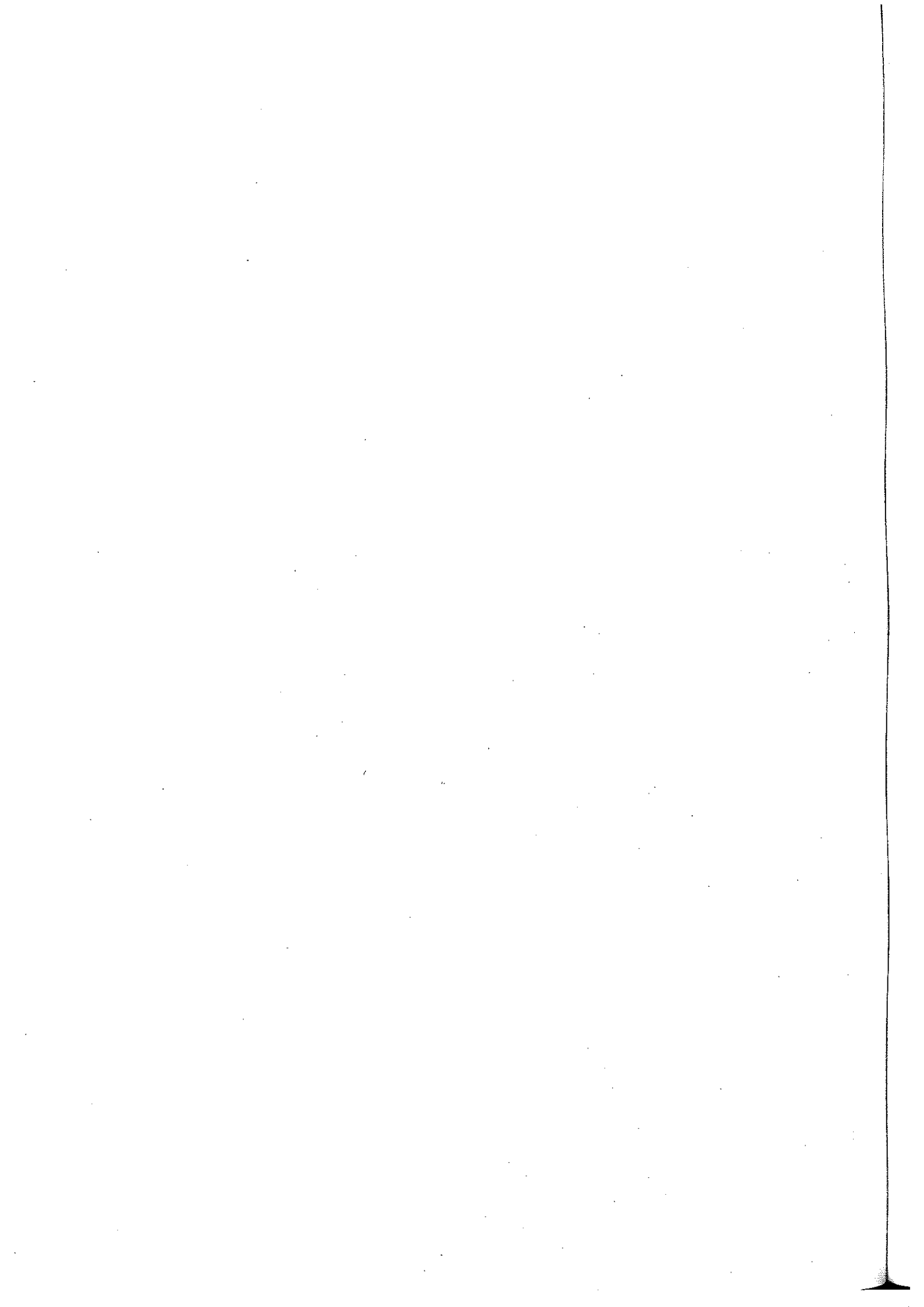
Публикацијата е во рамките на проектот: Книжевници, книжевни преведувачи и проучувачи на јазикот и книжевноста од Филолошкиот факултет „Блаже Конески“

ISBN 978-608-234-068-5

а) Писатели - професори - Филолошки факултет „Блаже Конески“ - Скопје - Лексикони
б) Македонски писатели - Лексикони
COBISS.MK-ID 111736074

Нeхac Coпaj

Нехас Сопај е роден во 1954 год. во Слупчане, Куманово. Основното училиште го завршил во селото Опаја, средното училиште во Куманово, додека студиите ги завршил на Групата за албански јазик и книжевност при Филолошкиот факултет во Скопје. Постдипломските студии ги завршил (две години) на Филолошкиот факултет во Приштина, а магистрирал во 1983 год., успешно бранејќи ја темата „Типологија на дијалогот во албанскиот роман во Југославија“.

Докторските студии ги започна на Приштинскиот универзитет, а ги заврши на Филолошкиот факултет во Скопје во 1994 год. на тема „Нарацијата во албанскиот монолошки роман“. Во 1977 год. се вработил во весникот „Флака е велацеримит“ како преведувач, а од 1980 година работи на Катедрата за албански јазик и книжевност при Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, како помлад асистент, асистент, доцент, вонреден и редовен професор по предметите „Албанска книжевност 7, 8“, „Книжевност за деца 1, 2“, „Албанска поезија“ и „Албански роман“.

Литературната и културната дејност на Н. Сопај е богата и разновидна. Активно учествувал на многу настани, литературни манифестации, научни конференции, семинари и сл. Тој е добитник на национални и меѓународни признанија, пофалби и награди. Сопај е член на Друштвото на писателите на Македонија од 1979 година; член на Сојузот на албански писатели на Македонија (основач) од 1995 година; почесен член на Друштвото „Дрита“ во Атина, Грција; почесен член на Друштвото „Хаику“ во Елбасан, Албанија; учесник на „Струшките вечери на поезијата“, во периодот 1974-2012 година; учесник на балканските поетски средби во градот Грдели, Република Бугарија (2007); учесник на поетските средби на градот Лодев, Франција (2007).

За книжевно творештво е: добитник на првото место за песната „Paralele“ („Zëri i Rinisë“, Приштина, 1972); добитник на прва награда за есеј („Zëri i Rinisë“, Приштина, 1973); добитник на прва награда за расказот „Rënia e lirë“ „Jehona“, Скопје, 1985); добитник на втора награда за расказот „Janusi me dy fytyra“ („Rilindja“,

Приштина, 1986); добитник на прва награда за поезијата „Kataraktet“ („Пегаз“, Атина, 2004).

Нехас Сопај е добитник и на повеќе други награди, како: наградата „Shën Jeronimi“, доделена од „Поетските средби на Микел Тарабулуз“, во Стубла, Витина, 2012 год.; наградата „Беќир Муслиу“ за литературно дело во 2014 год., доделена од Општинското собрание на Ѓњилане; наградата „Перото на Антон Пашку“ што се одржа во Зим на Хас, Призрен, 2018 год.

Литературна дејност

Литературната дејност на Сопај, уште во своите почетоци, се карактеризира со висока свест и развиена креативност. Станува збор за автор, кој уште во своите почетоци ветува модерен пристап, вон сите стереотипи и застарени, традиционални клишеа. Неговото дело се издига над рецепиентот на своето време, укажувајќи дека вистинската природа на поетската уметност е длабоко лирска, концентрирана на бескрајната игра на зборови, преку структурата наречена метафора.

Својата креативна активност Сопај ја започна како средношколец, одликувајќи се со првото место на повеќе литературни натпревари. Уште со првите објавени литературни творби, тој се покажа дека поседува поетска дарба, вистински творечки вештини, така што неговиот глас бргу успеа да се карактеризира со својата посебност. Како матурант во 1973 год. објави две поетски збирки *Këngët e blerta* (*Зелени песни*) во Скопје и *Algje* (*Алги*) во Приштина. Вреди да се спомене дека поетската збирка *Të fala prej hënës* (1975) (*Поздрав од Месечината*) претставува еден надреалистички пресврт, новина која предизвика поларизација на тогашната книжевна критика. Првите објавени дела на Сопај беа добро прифатени од литературната критика и од читателската публика. Овој успех, уште повеќе, го охрабрија младиот автор да продолжи понатаму и да го збогати својот литературен опус со нови збирки, како *Në rreth* (1979); *Gjysmëhëna* (1980); *Himeret e harbuara* (1988); *Lulet e verdha* (1996), *Larg* (2009). За најуспешни поетски дела се сметаат поетските збирки *Alga e dalë nga deti* (2001) и *Larg* (2009), во кои Сопај достигнува највисоки дострели во поезијата, истакнувајќи се со посебна книжевна индивидуалност и посебен поетски глас.

Покрај поезијата како книжевна вокација, Сопај стана познат и со кратката проза. Познати се неговите збирки новели и раскази

Gjëmat e gjemisë (1980); *Letër Lirijes* (1987); *Në fund të Akeronit* (1993) и *Energjia negative* (2006). Сопај даде свој придонес и во романескниот жанр, со романите: *Fluturimi mbi Sllupçan* (1997, 2007); *Rruga e gaforres* (2000) и *naza e humbur* (2003). Паралелно со поезијата и прозата, Сопај својот талент го докажа и во жанрот на драмата, со објавувањето на гротескната драма *Çapini* (1996).

Сопај е доста успешен и во литературна критика и есеистика, каде што се истакнуваат неговите дела: *Paralelet letrare* (*Литературни паралели*), *Rrëfimi në romanin shqiptar* (*Нарацијата во албанскиот роман*) и *Purolirika shqipe* (*Албанска пуролирика*) (1998), *Individualitete letrare 1 – Beqir Musliu* (*Литературни индивидуалности 1 - Беќир Муслиу*) (2007) и *Individualitete letrare 2 – Teki Dërvishi* (*Литературни индивидуалности 2 - Теки Дервиши*) (2013); *"Shpalimi i herbariumit"* (*Откривање на хербариумот*, 2008).

Со објавување на изборот на песни *Alga e dalë nga deti* (*Алга надвор од морето*), Сопај влезе во кругот на истакнати албански поети од крајот на XX век и почетокот на XXI век. Станува збор за поетски творби, во кои доаѓа до израз креативниот дух и поетскиот лик на авторот. Ова дело на Сопај остави значаен белег во современата албанска поезија. Во овој избор се опфатени осум поетски циклуси, напишани во временски период од триесет години. Станува збор за циклусите: „Këngët e blerta“, „Algje“, „Të fala prej hënës“, „Në rreth“, „Gjysmëhëna“, „Himeret e harbuara“, „Lulet e verdha“ и „Shi mbi Shqipëri“.

Збирката *Alga e dalë nga deti* е високо вреднувана во албанските книжевни кругови. Станува збор за дело што

се прифаќа како автобиографија на поетот уште од првите чекори на откривање, прифаќање на средината. Во овој временски круг, јасно се чита егзалтирањето на првите години на поетска инспирација и степенувањето од книга во книга на чувството на разочараност, што во мигови звучи како драматично разочарување. Голем младешки елан се движи низ овој рај, авторот сонува за алоевитоста на корените и племето, во преградка на универзумот. Поетот талка со раширени раце во разоткривање на својата неограничена љубов, верувајќи дека и таа, светот околу него ќе го прифати исто така срдечно¹ (Aliu, 2005: 357).

Во песните на првиот циклус „Këngët e blerta“ (Зелените песни), авторот стреми да го отсликува својот поетски свет како

¹ Shih: Ali Aliu, *Vepra të zgjedhura II*, Serembe, Shkup, 2005, f. 357.

емоционално и литературно богатство, откривајќи ги сите грижи од реалноста на времето и неговата поетска визија за побогат свет без темни слики. (...) Поетските зборови во песните пружаат поетски слики кои се перципираат при читањето. Овие книжевни вредности се забележуваат уште од првата песна „Baladë e blertë“ („Зелена балада“), во која поетот ѝ посветува химна на природата во антички круг на величествениот Карадак.

Карадашката шупелка го персонифицира поетот, неговиот постојано длабок глас, крикот што не престанува. Но, звуците на шупелката секогаш се обидуваат да го обземат срцето на карпата и неговата сила и така да им се доближуваат сè повеќе на луѓето и на земјата, за кои свири ова шупелка (Hyseni, 1973: 19).

Во вториот поетски циклус под наслов „Algje“ („Алги“) се отсликува склоноста на поетот кон цикличко-тематска артикулација на инспирацијата со рефлексии на лирични поеми, каде што се „... отсликува целата флора и фауна, целиот надворешен и внатрешен релјеф на родното место, каде што се обединува, се топи, станува едно – првото моме со тревата и растенијата, со реката и месечината, со птицата и песната. Ова е првиот фасцинантен налет на поетот да лета низ просторот, на кој тој секогаш ќе се навраќа преку својот творечки пат.“ (Aliu, 2005: 357).

Во овој циклус, поетот од песна до песна е во потрага по убавината што му недостасува, по тоа што им е потребно на срцето и на душата, а што не може да изнајде крај на индивидуалната загриженост. (Xhemaili, 2013).

Песните од циклусот „Të fala prej hënës“ („Поздрав од месечината“) се смета дека не се разликуваат битно едни од други ниту по мотив, ниту по кој било друг аспект на поетската преокупација. Сите песни од овој циклус, инаку доста сугестивни, со една јасна нота што стреми да го надмине архаичко-наративниот лиризам, сакаат да најдат изразни средства во самите симболи. Станува збор за песни кои имаат заеднички ритам, но немаат своја целина што би им овозможила да ја достигнат својата хармонична точка. Поетскиот израз тука е сличен од песна до песна, па и симболот е доста сличен, сепак на секоја песна се наметнува другиот симбол, следствено на ова мноштво такви знаци, кои не можат да ја најдат својата хармонија, создаваат значења и го тераат читателот да мисли дека се редени токму така за да се искаже одредена поетско-филозофска мисла (Sobaj, 1976 : 12).

Циклусот „Në rreth“ („Во круг“) е составен од четири потциклуси, кои меѓусебно создаваат една кохеренција слична на една единствена поема, кохеренција што се реализира преку лајтмотивот на поетскиот обид да се излегува од еден затворен круг, од една затворена околина, значи во овој циклус се поставуваат една спрема друга објективноста и субјективноста. Авторот допира до проблемот на секојдневието, за кој и самиот поетски јазик постои, за кој вреди да се пишува. Овие односи се поврзани со креативноста на поетот, со неговата активирачка позиција во реалната животна средина. Имено, проблемот е тесно поврзан со перцепцијата на оваа поезија, во која може да се уочи животни-филозофскиот и поетско-креативниот однос. Потрагата по ваков однос може да се забележи во песната „Robinson! Robinson“ („Робинсон! Робинсон“), која ја сметаме како најсоодветен клуч за вакво затворено портретирање. Станува збор за песна која сметаме дека претставува заклучок на целото значење на поезијата на ниво на книга што може да се смета како програмска песна, во која се објаснува патот проследен во процесот на поетизацијата. (Musliu, 1980: 14).

Во циклусот „Gjysmëhëna“ („Полумесечина“), а особено во подоцно објавена збирка *Himeret e harbuara* (*Проредени химери*) емоционалната вознемиреност на поетот е понагласена, чувството на револт е почувствително, стиховите избувнуваат со иронија и сарказам. „Светот сега се појавува погруб, покакофоничен и поетската визија позатворена, помрачна, а внатрешното интонирање поочајничко. Несреќите, гавраните и змиите сега се почести, нарушувајќи ја иницијалната визија на овој поетски опус на хармонија и совршенство на светот“ (Aliu, 2005: 358).

Циклусот „Shi mbi Shqipëri“ („Дожд над Албанија“) го открива поетскиот квалитет на Сопај, континуитетот и вибрациите на поетската артикулација, како заедничко ткиво на уметничкиот дискурс на албански јазик. Ќе ги издвоиме песните изградени со стихови од две колони, стихови кои се многу импресивни и имаат јасни пораки кои создаваат емотивна вознемиреност кај читателот, кој е поактивен во естетското доживување. Посебно се убави последните стихови од песната „Muza“ („Муза“), кои укажуваат на општата вознемиреност што завршува со разделба и тага: „U lëpe akulli. U kall zjarri në shpirt / unë rashë në gjunj dhe qava për ty (Се појави мразот. Се запали огнот во душата / Клекнав и плачев за тебе), (Xhemaili, 2013).

Во најновата поетска збирка под наслов *Larg* (*Далек*) објавена во 2009 година, авторот се обидува да даде класично-модерен пример на поетско творење што се разликува од мноштвото албан-

ски песни со едно поетско-филозофско инсистирање наклонето токму од една типична посебност. Тоа е протокот на животот што се создава со моќта на зборот и со поврзувачкиот стих на вербалните интереси за пренесување на пораката на одреден географски простор, кој сè уште е во процес, каде што авторот интензивно истражува за создавање на граѓанско општество, во постојан процес на интегрирање и еволуција. Сета поезија на Сопај е ментална инкурсија, водена од дискурсите на животот и од виталното реструктурирање. Авторот ги употребува умешно стилските фигури без да го предодреди нивното значење. Вообичаениот стремеж да се опишува животот, преку употреба на „избрани“ зборови, кој е доста присутен во албанската поезија, кај Сопај не е задолжително, па би рекле дека е дури и надминато. Авторот успева, преку употреба на убави и автентични зборови, да служи како поука за албанската поетика. Во оваа точка, поетскиот дух што го емитува Сопај ја зголемува за четири пати духовната состојба на читателот, затоа што во поезијата на Сопај, како прво, се забележува поврзаноста со животот, далеку од пожртвуваноста на судбините. Како второ, таа е моделирана различно од многу аспекти, дотолку што некои особености се јавуваат дури и со голема фреквенција и како трето, таквата поезија не е под влијание на околината, ниту од политиката, ниту од расната или етничката припадност, таа останува слободна како небесна птица (Terziu, 2009: 4-10).

Со речиси ист творечки елан и умешност како во поезијата, Сопај се прикажува и во прозата, односно во четирите збирки новели и раскази како *Gjëmat e gjëmisë* (Крикоти на бродот), *Letër Lirijes* (Писмо до Лирије), *Energjia negative* (Негативна енергија) и *Në fund të Akeronit* (На дното од Ахерон). Во овие дела авторот го отсликува албанското општество. Тој допира длабоко до колективната свест на народот, сакајќи да ја подигне свеста за најсуштинските работи во животот.

Во новелите на книгата *Gjëmat e gjëmisë* се истакнуваат теми што ја допираат човечката душа, почнувајќи од првиот човек. Навраторот се среќава понатаму со Авел и Каин, разговара за братството-убиството што е доста присутно во светската историја и меѓу другото, вели: „fytyrat janë të ndryshme, koha (ndodhitë janë të njëjta)” („Лицата се различни, времето/настаните се исти“). Слично како Данте, кој се спуштил и патувал низ Пеколот, Чистилиштето и Рајот, така и Сопај преку нарацијата патува низ разни места, што те остават без здив. Книгата содржи симболични новели преполни со богати настани, ситуации и ликови, што претставува вистински

предизвик за читателот. Авторот успева да опише различни пејзажи во расказите, во кои се опишува Еденската градина, како и неговите бројни средби со библиски херои и со голем број познати литературни ликови.

Посебно место во богатото творештво на Сопај има љубовната тема. Имено, со ретка умешност авторот ова тема ја обработува во книгата новели *Letër Lirijes (Писмо до Лирије)*, каде што, меѓу редови, откриваме дека се зборува за една некрунисана љубов. Главниот лик е љубовникот кој постојано се мачи себеси, своите надежи; иако неговата љубов и имагинација се многу големи, сепак сите тие остануваат само соништа за кои толку писма биле напишани, но никогаш не биле испратени до саканата.

Во бројните писма чувството на покајување е постојано присутно. Авторот-наратор трепери како болна птица, поминува безброј непроспиени ноќи, се обидува да излезе од овој кошмар, тешејќи се, но залудно. Неговите маки се бескрајни, разделбата од саканата која се доживува како животен пораз, придонесува главниот лик да се затвори во себе, да доживува разочараност и депресија, која подоцна ќе прерасне во негативна енергија. Обидите на ликот да најде крај на оваа состојба се големи. Авторот оваа состојба ќе ја опише и во книгата *Energjia negative (Негативна енергија)*, односно во новелата „Rruga deri te rilindja“ („Патот до преродбата“), каде што преку ликот на Лила се пресликува човековиот пат до неговото лудило и по него.

Во оваа збирка темите имаат различни карактери што припаѓаат на нашиот паралелен свет, како што споменува писателот. Ликовите и дејствијата се малубројни, повеќе се даваат објаснувања за различни појави и настани.

Од овој калибар е и збирката новели *Në fund të Akeronit (На дното од Ахерон)*. Сопај како современ автор, често поигрува со имагинацијата на читателот, преминувајќи од реалноста во сонот. Сонувањето е важен елемент кој ни се појавува скоро во секој негов расказ или новела. Овој елемент ја задржува будно љубопитноста на читателот, така што читателот, колку чудесно толку и спонтано се наоѓа во внатрешноста на одреден свет, со кој се соживува и во него го заборава нараторот.

Ваквата состојба најдобро се забележува во новелата „Janusi me dy fytyra“ („Дволичниот Јанус“). Во новелата „Pavoda“ („Паун“) се одразува судбината на поединецот во општеството. Во рамките на оваа свест, авторот знае како да маневрира, испреплетувајќи ја

и љубовната тема, создавајќи простор за артикулација од обете страни.

По едно богато искуство како поет, раскажувач, книжевен проучувач и книжевен критичар, Сопај успева прекрасно да го искористи сето ова богато есеистичко и медитативно искуство во широкото, плодно и раскошно поле на романескната творечка имагинација. Романот со наслов *Патот на ракот* претставува едно важно уметничко достигнување, каде што се забележува солидно теориско познавање на техниките на модерната нарација. Овој роман е познат и по својата втора варијанта со наслов *Изгубениот прстен* и според информациите со кои располагаме, се обработува и во својата трета варијанта, која е во ракопис.

Насловот на првата варијанта на романот, укажува на авторовата потреба да се врати назад. Ова враќање се поврзува со внатрешната потреба да се исповеда за една нереализирана љубов. Значи, пишувањето на романот претпоставува потреба за една душевна катарза, еден вид сожалување и себесожалување. Враќањето назад, симболиката на патот на ракот, преку откривање на една убава врска и описот на околностите и контекстот, дава едно објаснување за причините и потребата за самоповлекување и самозатворање, што е резултат на едно доживеано разочарување, затворање што се спротивставува на човековата потреба за слобода и што се поврзува и со општата клима во услови на една голема лична и колективна самотија. Честото навраќање на патувањата во странство, како алегорија на слободата, сигурно има своја симболика, како што имаат своја симболика и имињата на главните ликови на делото, односно името на Ис, што нè враќа во архетипот на пожртвуваноста во име на љубовта кон човештвото (Исус Христос) и името на Марија, што нè потсетува на архетипот на љубовта и мајчинството (Божицата Марија). Станува збор за еден љубовен роман, во кој „јазикот на љубовта станува јазик на животот, додека јазикот на животот се зближува со божественото“ (Buzhala, 2004: 343-345).

Сопај, како добар познавач на модерните структури на романот, успева во своето дело да се служи и со метатакстуалниот дискурс. Почетокот на романот претставува еден отворен книжевен дијалог со романот *Shkaba (Opel)* на Исмаил Кадаре, чиј наслов означува еден митски национален симбол. Креативното читање на овој роман, всушност го инспирира авторот да го пишува делото. Во одредени зборови, односно синтагми од хипотекстот, почнувајќи од ст. 75 до ст. 91, авторот наоѓа аналогија со својата животна вистина, односно со животната вистина на главниот лик, Ис Телаку

во еден временски период од 1975 до 1991 год. Ова читање буди спомени за една голема, исклучителна љубов. Главниот лик во романот не може да ја преболи болката од оваа нереализирана љубов, најпрвин затоа што нејзината трагика му ја открива големата вистина дека човекот почнува да ги вреднува важните работи само откако ќе ги изгуби. Во крајна линија, долгиот и тежок животен пат на главниот лик е сведоштво дека „животот на човекот не е ништо друго, освен бумеранг“ (Shabani, 2000).

Романот припаѓа на групата автофиктивни романи, како еден жанр доста присутен во западноевропските книжевности, во кој се преплетени елементите на автобиографијата, односно фактичките елементи со елементите на фикцијата. Романот се карактеризира со силно присуство на меморијата, која му овозможува на авторот да се врати во едно изгубено време и да оживува одредени моменти од животното искуство, што се поврзуваат со еден период кој не е многу среќен за главниот јунак на делото и за неговата генерација. Меморијата е таа којашто му овозможува враќање во едно изгубено време, во едно време што буди разни чувства, вклучувајќи ги тука и чувствата на тага, каење, болка од една трагично завршена љубов, која останува незаменлива. Меморијата овозможува враќање назад и медитација за едно време и средина оптоварени со голем број индивидуални и колективни аномалии, кои се препознаваат благодарение на процесот на познавање и самопознавање.

Во романот, читателот се соочува со еден објективен, реален хронотоп, и покрај тоа што не недостасува и субјективниот, фиктивен хронотоп, реализиран пред сè преку феноменот на ониризам, доста присутен во делото, како и во целиот книжевен опус на Сопај.

Литературниот талент на Сопај доаѓа до израз и во драмата *Carini (Гуштер)*, како модерна драма, во која се отсликува животот, чувствата, настаните, секогаш со форматот на уметничка неопходност, останувајќи верен на развојот на настаните и феномените.

Гореспоменатата драма ги пренесува кај читателите актуелните проблеми што се разгледуваат, со цел изнаоѓање решенија во земјите каде што политичките околности сè уште доминираат во општеството, во културата и во економијата. Посебноста на драмата е во тоа што таа содржи само по себе јасни пораки на историска меморија, кои се пренесуваат преку политички пораки за одредено општество, која силно се држи за своето минато.

Сето ова се пренесува преку љубовната историја меѓу двајца вљубени, преку лирско-општествениот драматизам. Се чини дека за

авторот емоционалната комплексност што произлегува од овој драматизам и карактерот на ликот Иса, се два основни елемента кои обезбедуваат протонизам на драмското концептирање. Во овој контекст, драматичноста е поддржана од мноштво карактеристики, умешно преплетени во делото, како што се ефикасната сценска употреба на мизансцените. Самиот читател ги создава овие мизансцени во сопствената фантазија, преку фикцијата.

Посебноста на драмата лежи во фактот дека фигурите, ликовите се поврзани со имагинацијата на авторот, зборуваат и дејствуваат во одреден историски контекст. Сите тие, без исклучок, се како живи суштества, иако се гуштери, самовили, војници, сатани. Оваа драма е камбана за зачувување на историското сеќавање на албанскиот народ и другите народи во глобален контекст на настаните, феномените и социјалните лишувања што го следат овој народ со векови (Миџа, 2004).

Како долгогодишен професор, познавач и проучувач на книжевноста за деца, Сопај со своето книжевно дело се приближува и до оваа посебна категорија читатели. Еден важен дострел на тој план претставува романот за деца *Fluturimi mbi Slupçan* (*Полетувањето над Слупчане*). Романот оживува случки познати за неговите соселани и се карактеризира со еден реален хронотоп, добро познат на авторот. „Материјата за овој роман авторот го зема од реалниот живот, од случките што се случиле во Слупчане, во населбата на Телаците," (Dehari, 2011: 21). Освен интересното сиче што нè враќа во едно не многу далечно време, делото се карактеризира и со присуство на елементите на приказната и митот, што го прават делото поприфаливо за младата читателска публика, на која ѝ се посветува. Преку ликовите на Дани и Маја, авторот стреми да ја опишува реалноста што е предмет на обработка и да го опишува начинот како таа реалност се перципира од перспектива на дете или возрасен.

Познавајќи ја неколкудецениската работа, сериозноста и посветеноста во сите сфери на неговата дејност, Сопај може да се смета како полиедрична фигура на албанската култура, без кој албанската литература и култура би била посиромашна, помалку комплетна и помалку структурирана.

Фаркета Дибра

Библиографија на Нехас Сопаж

1. *Këngët e blerta (Зелени песни)*, збирка песни. Shkup: Flaka, 1973.
2. *Algje (Алги)*, збирка песни. Prishtinë: NGBG Rilindja, 1973.
3. *Të fala prej hënës (Поздрав од месечината)*, збирка песни. Prishtinë: NGBG Rilindja, 1975.
4. *Në rreth (В круг)*, збирка песни. Prishtinë: NGBG Rilindja, 1979.
5. *Gjysmëhëna (Полумесечина)*, збирка песни. Shkup: Flaka, 1980.
6. *Gjëmat e gjëmisë (Крикоти на бродот)*, проза. Shkup: Flaka, 1985.
7. *Letër Lirijes (Писмо до Лирије)*, проза. Prishtinë: NGBG Rilindja, 1987.
8. *Himeret e harbuara (Проредени химери)*, збирка песни. Shkup: Flaka, 1988.
9. *Në fund të Akeronit (На дното од Ахерон)*, проза. Shkup: Flaka, 1993.
10. *Lulet e verdha (Жолти песни)*, збирка песни. Shkup: Flaka, 1996.
11. *Çarini (Гуштер)*, драма. Shkup: Jehona nr. 2-3, 1996.
12. *Fluturime mbi Sllubçan (Лет над Слупчане)*, роман за деца. Shkup: ShShShM, 1997.
13. *Rruga e gaforres (Патот на ракот)*, роман. Kumanovë: Jehona e Karadakut, 2000.
14. *Alga e dalë nga deti (Алга надвор од морето)*, избор песни. Kumanovë: Jehona e Karadakut, 2001.
15. *Antologjia e poezisë së pastër shqipe (Антологија на албанската чиста лирика)*. Kumanovë: Jehona e Karadakut.
16. *Unaza e humbur (Изгубен прстен)*, роман. Kumanovë: Jehona e Karadakut, 2003.
17. *Algjet (Алги)*, избор песни. Shkup: Makavej, 2011.
18. *Energjia negative (Негативна енергија)*, проза. Kumanovë: Jehona e Karadakut, 2006.

Избрана критичка литература:

1. Aliu, A. (2005). *Vepra të zgjedhura II*, Shkup, Serembe.
2. Dehari, A. (2011). *Shpalim artistik i realitetit, në Fluturimi mbi Sllubçan*, Logos-A, Shkup.
3. Hyseni, M. (13 mars 1977). *Shtirje simbolike*. Flaka e vllazërimit, Shkup.
4. Hamiti, A. & Sopaj, N. (2004). *Gjuhë shqipe dhe letërsi për vitin IV të gjimnazit të reformuar*. Shkup, Prosvetno Dello.
5. Muça, V. (19.02.2004). „Dramaciteti liriko-shoqëror i një drame (Refleksione mbi dramën Çarini”. Пристапено на 06.07.2019, во Окно: <http://www.zemrashqiptare.net/news/38427/rp-0/act-print/rf-1/printo.html>,
6. Musliu, R. (17 maj 1980). „Poezia si perceptcion marrëdhëniesh”. Rilindja, Prishtinë.
7. Selmani, A. (06.10.2010). „Thirrja e thellë”. Пристапено на 6.7.2019, во Окно: <http://www.zemrashqiptare.net/news/17454/ahmet-selmani-thirrja-ethelle.html?skeyword=a>

8. Sobaj, N. (30 korrik 1976). „Shenja-Alegori: Simboli“. Flaka e Vëllazërimit, Shkup.
9. Shabani, R. (2000). *Rruga e gafores* (kopertina), Jehona e Karadakut, Kumanovë.
10. Terziu, F. (2009). „Parathënia e përmbledhjes *Larg*“, Kumanovë, Jehona e Karadakut
11. Xhemali, B. (06. 12. 2013). „40 vjetori i krijimtarisë poetike të poetit, prozatorit dhe studiuesit Nehas Sopaj“. Пристапено на 20. 09. 2019 во Окно: <http://tradita.org/kulture/417.html>